ที่ระลึก

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พ.ต.ท. คงศักดิ์ โชติกุล

และ

พ.ต.ท. เผอิญ โชติบุรการ

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

๑ กันยายน ๒๕๐๙

ที่ระลึก

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พ.ต.ท. คงศักดิ์ โชติกุล

และ

พ.ต.ท. เผอิญ โชติบุรการ

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

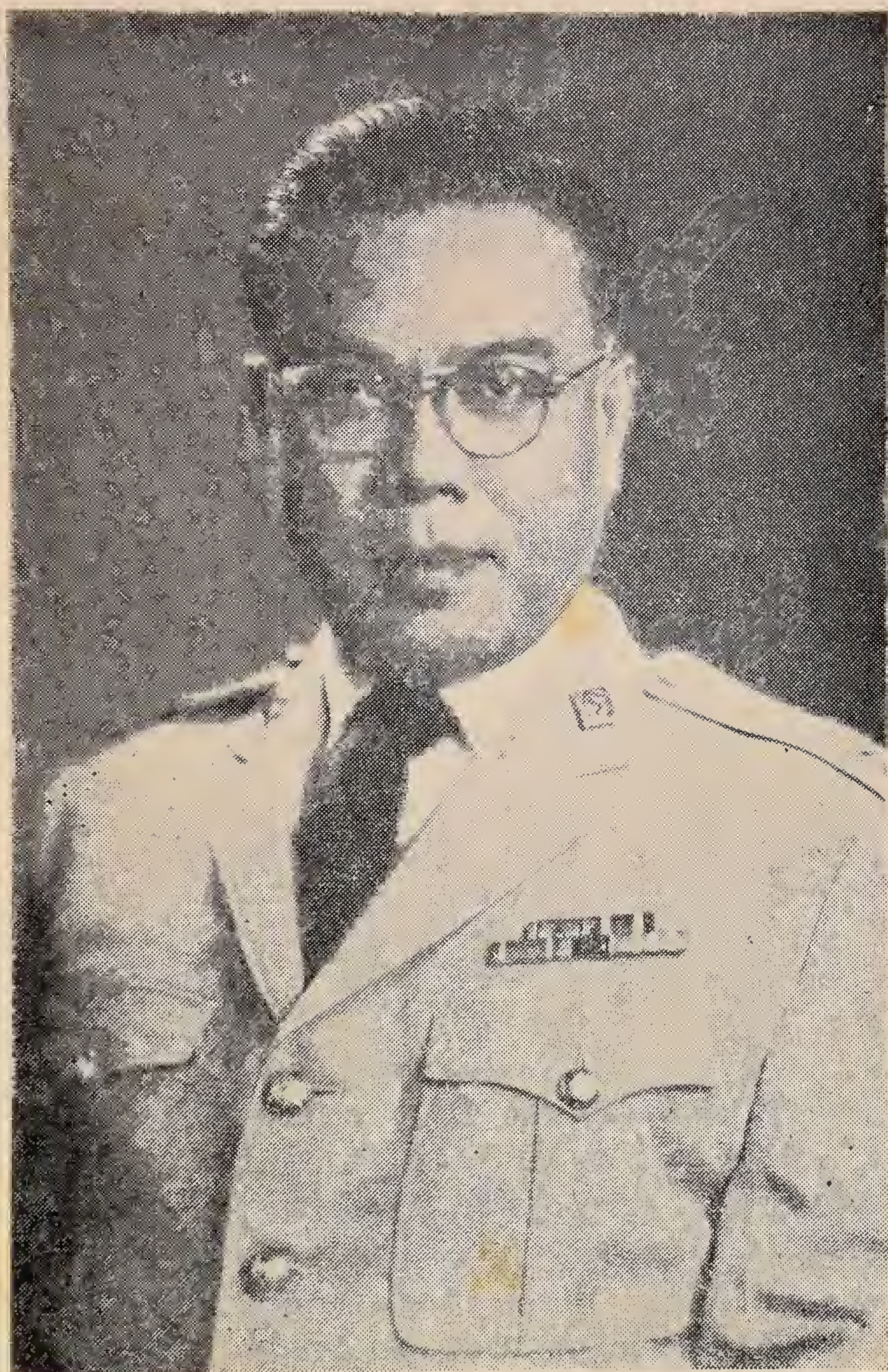
๑ กันยายน ๒๕๐๙

คำนำ

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ต.ท. คงศักดิ์ โชติกุล อดีตรองผู้กำกับการ ๔ กองตำรวจป่าไม้ และ พ.ต.ท. เผอิญ โชติบุรการ อดีตสารวัตรประจำกองกำกับการ ๔ กองตำรวจป่าไม้ในวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๐๙ เวลา ๑๗.๐๐ น. ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร จังหวัดพระนคร เจ้าภาพได้จัดพิมพ์หนังสือ สำหรับแจกในงานพระราชทานเพลิงศพเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว จึงได้จัดพิมพ์ชุมนุมเรื่องสั้น ของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยได้ไปติดต่อกับเจ้าของสำนักพิมพ์ "สุวิชานน์" และได้รับความเอื้อเฟื้อมอบต้นฉบับ "ชุมนุมเรื่องสั้น" ของท่านพุทธทาส ภิกขุ จำนวน ๓ เล่ม และให้พิจารณาคัดเลือกเอาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สุดแต่จะเห็นสมควร จึงได้ตกลงเลือกเรื่อง "อาหารของดวงใจ" ๓ เรื่อง พิมพ์แจกในงานนี้ เจ้าภาพขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อของสำนักพิมพ์ "สุวิชานน์" ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย.

เจ้าภาพผู้จัดพิมพ์

๓ กันยายน ๒๕๐๙

พ.ต.ท. คงศักดิ์ โชติกุล

ชาตะ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๑

มรณะ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๙

ประวัติ
พ.ต.ท. คงศักดิ์ โชติกุล

พ.ต.ท. คงศักดิ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ ณ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นบุตรนายเตย นางจู โชติกุล มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวม ๑๓ คน คือ :–

๑. นายศิริ โชติกุล เนติบัณฑิต ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ถึงแก่กรรมอายุ ๔๙ ปี

๒. เด็กชาย (ไม่มีชื่อ) ถึงแก่กรรมในครรภ์

๓. ด.ญ. แตงอ่อน โชติกุล ถึงแก่กรรมอายุ ๒ ปี

๔. พ.ต.ท. คงศักดิ์ โชติกุล ธ.บ. รองผู้กำกับการ ๔ กองตำรวจป่าไม้ ถึงแก่กรรมอายุ ๕๑ ปี

๕. น.อ. สมศักดิ์ โชติกุล วศบ. รองเจ้ากรมขนส่งทหารอากาศ กองทัพอากาศ ดอนเมือง

๖. ร.ต.ต. ชาญชัย โชติกุล ธ.บ. ทนายความจังหวัดเลย

๗. ด.ญ. (ไม่มีชื่อ) ถึงแก่กรรมอายุ ๒ เดือน

๘. ด.ญ. (ไม่มีชื่อ) ถึงแก่กรรมอายุ ๒ เดือน

๙. นางพวงน้อย กุลประสูตร ภริยา พ ต. ประพันธ์ กุลประสูตร

๑๐. นางอนงค์ โพธิพินิจ ภริยา นายประมวล โพธิพินิต

๑๑. นางพินิจ ถัดทะพงษ์ อ.บ. อาจารย์ ร.ร. เตรียมอุดมศึกษา ภรรยา นายสมมาตร ถัดทะพงษ์

๑๒. ด.ช. (ไม่มีชื่อ)

๑๓. นายจตุพล โชติกุล อกศ. ครู ร.ร. ช่างอากาศอำรุง

การศึกษา

๑. พ.ศ. ๒๔๗๖ สอบไล่ได้ชั้นมัธยมบริบูรณ์ จากโรงเรียนอำนวยศิลป์ ธนบุรี
๒. พ.ศ. ๒๔๗๘ สอบไล่ได้รับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง
๓. พ.ศ. ๒๔๙๙ สอบไล่ได้รับประกาศนียบัตร ร.ร. ภาษาอังกฤษ จากกรมตำรวจ

๔. พ.ศ. ๒๕๐๒ สอบไล่ได้รับประกาศนียบัตรวิชาการตำรวจและการสอบสวน จากกรุงวอชิงตัน สหรัฐ-อเมริกา

๕. พ.ศ. ๒๕๐๓ สอบไล่ได้รับประกาศนียบัตรวิชาการสอบสวนและป้องกันอาชญากรรม

๖. พ.ศ. ๒๕๐๔ สอบไล่ได้รับประกาศนียบัตร ร.ร. สง-ครามจิตวิทยาหน้าที่ฝ่ายอำนวยการ กรมเสนาธิการกระทรวงกลาโหม

การรับราชการ

๓ เม.ย. ๘๒ เป็นพลตำรวจเกณฑ์ ประจำกอง ตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี

๑ พ.ค. ๘๓ เป็นรองสารวัตรสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ

๒๐ ธ.ค. ๘๓ เป็นผู้บังคับ หมวดกองตำรวจภูธรจังหวัดฉะเชิงเทรา

๒๗ ก.ค. ๘๔ เป็นผู้บังคับหมวดสถานีตำรวจภูธร จังหวัดพระตะบอง

๑๖ ธ.ค. ๘๔ เป็นรองสารวัตรสถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้ง

๒๓ ก.พ. ๘๖ เป็นหัวหน้าสถานีตำรวจสุไหงโกลก จังหวัดนราธิวาส

๔ พ.ค. ๘๗ เป็นผู้บังคับหมวดกองตำรวจภูธร จังหวัดพัทลุง

๑๔ ส.ค ๘๘ เป็นผู้บังคับหมวดกองตำรวจภูธรจังหวัดสตูล

๒๗ พ.ค. ๙๒ เป็นผู้บังคับหมวดกองร้อยที่ ๑ โรงเรียนตำรวจภูธรเขต ๙

๑ ธ.ค. ๙๕ เป็นประจำกองบัญชาการตำรวจภูธร

๖ พ ค. ๙๖ เป็นประจำแผนกทะเบียนพล กองอำนวยการกองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดน

๒๐ ม.ค. ๙๘ เป็นประจำแผนกกำลังพล กองอำนวยการกอง บัญชา การ ตำรวจตระเวน ชาย แดน อีกตำแหน่งหนึ่ง

๒๗ ก.ย. ๙๘ เป็น ประจำ กอง บัญชา การ ตำรวจ ตระเวนชายแดน

๓ ธ.ค. ๒๕๐๐ เป็นประจำกองกำกับการ ๒ กองตำรวจสันติบาล

๑๒ ก.พ. ๒๕๐๓ เป็นสารวัตรตำรวจประจำกองกำกับการ ๒ กองตำรวจสันติบาล

๒๘ ต.ค. ๒๕๐๓ เป็นสารวัตรตำรวจประจำกองกำกับการ ๓ กองตำรวจป่าไม้

๑๒ ก.ย. ๒๕๐๕ เป็นรองผู้กำกับการ ๓ กองตำรวจป่าไม้

๑๗ มิ.ย. ๒๕๐๘ เป็นรองผู้กำกับการ ๔ กองตำรวจป่าไม้ (รับราชการอยู่ในตำแหน่งนี้มาจนถึงแก่กรรม คือวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๙)

ยศ

๓ เม.ย. ๘๒ เป็นพลตำรวจเกณฑ์

๑ พ.ค. ๘๓ เป็นว่าที่ร้อยตำรวจตรี

๒๗ ก.ค. ๘๓ เป็นร้อยตำรวจตรี

๑ ก.ค. ๘๖ เป็นร้อยตำรวจโท

๑ ม.ค. ๙๔ เป็นร้อยตำรวจเอก

๑ ม.ค. ๒๕๐๓ เป็นพันตำรวจตรี

๑ ต.ค. ๒๕๐๕ เป็นพันตำรวจโท

อิสริยาภรณ์

๑๕	ก.ค.	๘๖	เหรียญช่วยราชการเขตภายใน
๕	ธ.ค.	๙๓	เหรียญเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
๕	พ.ค.	๔๓	เหรียญบรมราชาภิเษก
๕	ธ.ค.	๙๗	เหรียญจักรมาลา
๕	ธ.ค.	๘๙	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
๒๐	ก.ค.	๙๙	เหรียญราชการชายแดน
๒๙	ต.ค	๒๕๐๒	เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๕
๕	ธ.ค.	๒๕๐๗	จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

ชีวิตครอบครัว

พ.ต.ท. คงศักดิ์ โชติกุล ได้ทำการสมรสกับนางสาวเจริญศรี เผือดกันศรี บุตรีนายวงษ์ และนางผลัด เผือดกันศรี ทำการสมรสเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี มีบุตรรวม ๔ คน คนแรกเป็นหญิง ชื่อพูนศรี โชติกุล คนที่ ๒ เป็นชาย ชื่อเพิ่มศักดิ์ โชติกุล คนที่ ๓ เป็นชาย ชื่อพัฒนพงษ์ โชติกุล คนที่ ๔ เป็นชาย ชื่อศักดิ์ชัย โชติกุล

คำไว้อาลัยของน้อง ๆ

สิ่งทั้งหลายที่อุบัติขึ้นนั้น ย่อมมีการดับสูญไปเป็นธรรมดา นี่คือความจริงที่ทุกคนยอมรับ และอาจใช้เป็นเครื่องปลอบใจได้ในบางขณะที่เราต้องสูญเสียบุคคล หรือสิ่งของอันเป็นที่รักไป แต่คำกล่าวอันนี้ก็ดูจะหมดความหมายไปโดยสิ้นเชิง เมื่อพวกเราต้องมาสูญเสียพี่คงอันเป็นที่เคารพรักของพวกเราไป วันศุกร์ ที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๙ เป็นวันที่พวกเราต้องตกใจแทบช็อค เมื่อได้รับข่าวว่า "รถพี่คงใช้ไปตรวจราชการนั้นคว่ำ ...... พี่คงตายเสียแล้ว" ..." พี่คงตายเสียแล้ว" ... พวกเราอยากจะร้องตะโกนออกมาว่า ไม่จริง เป็นไปไม่ได้" เพราะเมื่อสองสามวันมานี้เอง เรายังได้ข่าวที่พี่คง ซึ่งมีความห่วงใยคุณแม่ที่ป่วยอยู่ ถึงกับอุตส่าห์โทรศัพท์ทางไกลมาถามข่าวคราว และวันนี้หรือพรุ่งนี้ก็จะเป็นวันที่พี่คงเดินทางกลับถึงบ้านพร้อมกับของเล็ก ๆ น้อย ๆ ติดมือมาฝากพวกเราอย่างเคย แต่ถึงแม้ในใจของพวกเราจะค้านว่า ไม่จริง ... แต่เราก็ตกใจจนทำอะไรไม่ถูก การปิดบังคุณแม่นั้นเป็นสิ่ง

ที่เป็นไปไม่ได้ เพราะสีหน้าและการแสดงออกของพวกเรา เป็นสิ่งที่ไม่สามารถปิดบังซ่อนเร้นได้ ใจหายที่ต้องเสียพี่ชายที่รักไปแล้ว ยังแสนสงสารคุณแม่ที่เฝ้าแต่ร่ำไห้จนน้ำตาแทบจะเป็นสายเลือด เราต่างฝ่ายต่างก็ได้แต่ปลอบโยนกันเอง ทั้ง ๆ ที่ในใจของเราแต่ละคนนั้นก็แสนจะเศร้าสลดเหลือที่จะประมาณได้

ตั้งแต่คุณพี่ศิริ โชติกุล พี่ชายคนโตได้เสียชีวิตไปแล้ว พี่คงก็ทำหน้าที่เป็นพี่ชายใหญ่ของพวกเราตลอดมา น้อง ๆ ทุกคนมีความเคารพและรักใคร่พี่คงเหมือนกับเป็นผู้บังเกิดเกล้าคนหนึ่ง พี่คงเป็นผู้นำใจดีต่อทุกคน ถึงแม้ว่าการแสดงออกภายนอกนั้น พี่คงดูค่อนข้างจะเป็นคนเคร่งขรึม แต่เมื่อน้องคนไหนมีความทุกข์ยากหรือเดือดร้อนใจเรื่องใด พี่คงก็เป็นที่พึ่งของน้อง ๆ เสมอ รวมทั้งคุณแม่ผู้ซึ่งชรามาก และปราศจากคุณพ่อผู้ซึ่งได้จากพวกเราไปเป็นเวลาหลายปีแล้วนั้น ก็ได้พี่คงเป็นที่พึ่ง ทั้งทางร่างกายและจิตใจเสมอมา นับตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ตอนนั้นพวกน้อง ๆ ยังเด็ก ต้องอยู่ในความอุปการะของคุณแม่ถึง ๔ คน คุณแม่ต้องหอบลูกเล็ก ๆ เหล่านี้ อพยพ

ออกจากจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นที่อยู่เดิมไปอยู่กับพี่คง ซึ่งตอนนั้นยังเป็นเพียงนายตำรวจชั้นผู้น้อยอยู่ที่จังหวัดสตูล พวกเราได้อยู่กับพี่คงด้วยความสุขสบาย พี่คงรับอุปการะพวกเราโดยไม่ได้รังเกียจเดียจฉันท์แต่ประการใด หลังจากนั้น พวกเราก็แยกย้ายกันเข้ากรุงเทพ ฯ มาเรียนหนังสือ และแยกครอบครัวกันออกไป แต่เมื่อถึงคราวมีปัญหาเฉพาะหน้าหรือความเดือดร้อนอย่างใดเกิดขึ้น เราก็ได้มีพี่คงเป็นที่พึ่งที่ปรึกษาอยู่ตลอดเวลา ภาระของพวกเราที่เกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูคุณแม่ก็มีน้อย เพราะพี่คงเป็นกำลังสำคัญที่ให้ความสุขสบายแก่คุณแม่ได้ ไม่แพ้เมื่อคุณพ่อยังมีชีวิตอยู่ คุณแม่เองเคยออกปากเสมอว่า "แม่โชคดีหรือเกินที่มีลูกดีอย่างนี้" พี่คงเป็นคนที่รักคุณแม่อย่างจริงจัง ภาระทางครอบครัวหรือทางราชการ ไม่ทำให้พี่คงยอมทอดทิ้งหรือเหินห่างคุณแม่เลย เมื่อคุณแม่ป่วยหนัก ต้องเข้าโรงพยาบาลอยู่เป็นเวลากว่าสามเดือน พี่คงไปเยี่ยมคุณแม่ทุกวัน และนั่งเฝ้าอยู่ได้นาน ๆ เสมอ บางวันมีราชการแสนจะเหน็ดเหนื่อย พี่คงก็ไม่หยุดยั้งการไปหาคุณแม่ บางครั้งเมื่อเหนื่อยมาก พี่คงก็ไปนอนหลับอยู่ข้าง ๆ เตียง

คุณแม่นั่นเอง ถึงจะต้องไปราชการต่างจังหวัด มาอยู่เฝ้าคุณแม่ไม่ได้ พี่คงก็จะโทรศัพท์ทางไกลมาถามข่าวคราวอยู่เป็นประจำ ถึงแม้ว่าตัวจะไม่ได้อยู่ใกล้ คุณแม่กับพี่คงก็ดูเหมือนจะไม่เคยห่างไกลกันเลย เพราะคุณแม่ได้ทราบการเคลื่อนไหวของพี่คงอยู่เสมอ และพี่คงก็ได้ทราบอาการของคุณแม่เสมอเช่นเดียวกัน ดังนั้น ถึงพี่คงจะไปไหนไกลแสนไกล คุณแม่และพวกเราก็ยังอุ่นใจว่าในไม่ช้าพี่คงก็จะกลับมา แต่การจากไปของพี่คงครั้งนี้ พี่คงไปไกลเหลือเกิน ไกลเกินกว่าที่พวกเราจะตามไปแถลงแจ้งข่าวอันใด และไกลเกินกว่าที่พี่คงจะส่งข่าวกลับมาถึงพวกเราได้ พี่คงจะไม่กลับมาหาพวกเราอีก

พี่คงจากไปแล้ว แต่ความดีงามทั้งหลายของพี่คงไม่ได้จากไปเลย ทุกสิ่งทุกอย่างยังคงอยู่ในความทรงจำของพวกเราทุกคน ถึงพวกเราจะแสนเสียใจและเสียดายพี่คงและพร้อมที่จะทำทุกอย่าง หากว่าการกระทำนั้นจะซื้อชีวิตพี่คงของเรากลับคืนมาได้ แต่ก็เป็นสิ่งสุดวิสัย หากวิญญาณของพี่คงสิงสถิตอยู่ ณ ที่ใด ขอได้โปรดรับรู้ ว่าพวกเราทุกคน ยังคิดถึงและเคารพรักพี่คงเป็นอย่างยิ่งเสมอ และ

ขอตั้งจิตอธิษฐานว่า ขอให้อำนาจความกตัญญู ที่พี่คงมีต่อคุณพ่อ คุณแม่อย่างยากที่จะหาใครเหมือนได้ ตลอดจนคุณงามความดีที่พี่คงได้กระทำมาชั่วชีวิตของพี่คงนั้น จงเป็นสิ่งที่นำพี่คงไปสู่สุคติ และถ้าหากชาติหน้าจะมีจริง ไกลแสนไกลสักแค่ไหนก็ตาม ขอให้พวกเราได้มีโอกาส ไปเกิดร่วมกับพี่คง เป็นลูกร่วมพ่อ–แม่เดียวกันอีกทุก ๆ ชาติเถิด.

น้องทุกคน

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ธรรมบรรณาคาร ๔๐๖ ถนนมหาไชย พระนคร
อำนวย จงเลิศจรรยา ผู้พิมพ์–ผู้โฆษณา ๒๕๐๙

คำอาลัยจากลูก

คุณพ่อ.... ... ... ได้จากพวกเราไปอย่างกระทันหัน ทิ้งความเศร้าสลดเสียใจอย่างสุดซึ้งแก่ลูก ๆ ทุกคน ทั้งนี้เพราะคุณพ่อ....... ...ออกเดินทางไปราชการภาคใต้ ยังได้สั่งเสียให้ลูก ๆ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อความเจริญก้าวหน้าไปสู่อนาคต ซึ่งปกติท่านก็ได้ตักเตือนเป็นกิจวัตรอยู่แล้ว ลูก ๆ ซาบซึ้งถึงพระคุณของท่านอย่างมิรู้ลืม แม้ท่านจะล่วงลับไปสู่ปรโลกแล้วก็ตาม ถ้อยคำของท่านยังแว่วอยู่ในโสตประสาทของลูก ๆ อยู่เสมอ

ขอกุศลบุญราศี จงบันดาลให้คุณพ่อ...ที่รักและเคารพยิ่งของลูก ๆ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้นเทอญ ฯ

จากลูก ๆ

อาหารของดวงใจ

ความอิ่มเอิบด้วยอารมณ์ทาง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้นเบ็นอาหารของฝ่ายโลก ความอิ่มเอิบด้วย บีติและปราโมช อันเกิดจากความที่ใจสงบจากอารมณ์ เบ็นอาหารของฝ่ายธรรม อุดมคติของชีวิตคือ ความถึงที่สุดแห่งอารยะธรรม ทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม. เพราะฉะนั้นชีวิตย่อมต้องการอาหารทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม ถ้ามีเพียงอย่างเดียว ชีวิตนั้นก็มีความเบ็นมนุษย์เพียงครึ่งเดียวหรือซีกเดียว.

เราหาความสำราญให้แก่ร่างกายของเราได้ ไม่สู้ยากนัก แต่การหาความสำราญให้แก่ใจนั้นยากเหลือเกิน. ความสำราญกายเห็นได้ง่ายรู้จักง่าย, ตรงกันข้ามกับความสำราญใจ แต่ไม่มีใครเชื่อเช่นนี้กคนนัก เพราะเขาเชื่อว่าไม่มีความสำราญอย่างอื่นที่ไหนอีก นอกจากความสำราญกาย, และเมื่อกายสำราญแล้ว ใจก็สำราญเอง คนพวกนี้ไม่ฟังธรรมหรือศึกษาธรรม และไม่ไหว้พระสงฆ์ ซึ่งเบ็นนิมิตอันหนึ่งของธรรม.

ความสำราญทางกายหรือฝ่ายโลกนั้น ต้อง "ดื่ม" หรือต้อง "กิน" อยู่เสมอจึงจะสำราญ. แต่ที่แท้มันเป็นเพียงการระงับ หรือกลบเกลื่อนความหิวไว้ทุกชั่วคราวที่หิวเท่านั้น. ส่วนความสำราญฝ่ายใจหรือฝ่ายธรรมนั้น ไม่ต้องดื่ม ไม่ต้องกิน ก็สำราญอยู่เอง, เพราะมันไม่มีความหิว ไม่ต้องดื่มกินเพื่อแก้หิว, ที่กล่าวนี้ ผู้ที่นิยมความสำราญทางกายอย่างเดียวอาจฟังไม่เข้าใจก็ได้. แต่อย่าเพ่อเบื่อหน่าย ขอให้ทนอ่านสืบไปอีกหน่อย.

พวกที่นิยมความสำราญกายในทางโลกกล่าวว่า "ใจอยู่ในกาย" แต่พวกนิยมความสำราญใจในทางธรรมกล่าวว่า "กายอยู่ในใจ" พวกแรกรู้จักโลกเพียงซีกเดียว. พวกหลังอยู่ในโลกนานพอจนรู้จักโลกดีทั้งสองซีกแล้ว. ขณะเมื่อพวกที่ชอบสำราญกาย กำลังปรนเปรอให้เหยื่อแก่ความหิวของเขาอย่างเต็มที่นั้น พวกที่ชอบสำราญใจ กำลังเอาชนะความหิวของเขาได้ด้วยการบังคับอินทรีย์ จนมันดับสนิทสงบอยู่ภายใต้อำนาจของเขาเอง. พวกแรกเข้าใจเอาคุณภาพของการให้ "สิ่งสนองความอยาก" แก่ความหิวของเขา, ว่าเป็นความสำราญ. พวกหลัง เอาคุณภาพของ

การที่ยิ่งไม่ต้องให้สิ่งสนองอยากเท่าใดยิ่งดี. ว่าเป็นความสำราญ. พวกหนึ่ง ยิ่งแพ้ตัณหามากเท่าใดยิ่งดี. อีกพวกหนึ่งยิ่งชนะมากเท่าใดยิ่งดี !

พวกที่ชอบสำราญกาย ย่อมจะยอมแพ้ตัณหาอยู่เองแล้วโดยไม่รู้สึกตัว. ทำเองและชักชวนลูกหลานให้หาความสำราญกายอย่างเดียว, เพราะไม่รู้จักสิ่งอื่นนอกจากนั้น. ครั้นได้เครื่องสำราญกายมา ใจก็ไม่สงบสุข เพราะมันยังอยากของแปลกของใหม่อยู่เสมอไป. (ได้เพียงความสำราญกาย ชั่วแล่นเหมือนกินข้าวมื้อหนึ่งก็สงบหิวไปได้ชั่วมื้อหนึ่ง). เมื่อความหม่นหมองใจเกิดขึ้นก็ซัดเอาว่า ตนเป็นคนมีกรรมหรือโชคร้าย ไม่เหมือนคนอื่นเขา. เมื่อต้องเจ็บป่วยตามธรรมดาของสังขาร ก็น้อยใจโชคของตัวอย่างหาที่เปรียบมิได้. ยิ่งเมื่อแสวงโชคโดยทางใดก็ไม่ได้เสียเลยแล้ว ก็เลยเห็นไปว่า ในโลกนี้ไม่มีความยุติธรรม มีแต่ความดุร้าย, คนชนิดนี้ ในที่สุดก็มอบตัวให้แก่ธรรมชาติฝ่ายต่ำ ประกอบกรรมชนิดที่โลกไม่พึงปรารถนา ต่อสู้สิ่งที่ตนเรียกว่าโชคชะตาไป. แม้อย่างดีที่สุด คนจำพวกนี้จะทำได้ ก็เพียงแต่เป็นผู้ทนระทมทุกข์อยู่ด้วยการแช่งด่าโชค

ชะตาของตัวเองเท่านั้น, ในสโมสรหรือสมาคมของพวกที่แสดงความสำราญทางกาย ซึ่งกำลังร่าเริงกันอยู่นั้น พวกเทพยดาย่อมรู้ดีว่าเป็นการเล่นละครย่อมสี่หน้ากี่มี่ หลงทำไปทั้งที่ตัวเองหลอกตัวเอง ให้เห็นว่าเก๋ว่าสุข ก็มาก. บางคนต้องร้องไห้ และหัวเราะสลับกันทุกวัน ๆ วันละหลายครั้ง จิตใจฟู่ขึ้นแล้วเหี่ยวห่อลง, ขึ้น ๆ ลง ๆ ตามที่กระเป๋าพองขึ้นหรือยุบลง หรือตามแต่จะได้เหยื่อที่ถูกปากและไม่ถูกปาก. ใจของพวกนี้ ยังเหลืออยู่นิดเดียวเสมอ เท่าที่เขารู้สึก, จึงทำให้เขาเข้าใจว่า ใจอยู่ในกาย คือแล้วแต่กาย หรือสำคัญอยู่ที่กาย, เพราะต้องต่อเมื่อเขาได้รับความสำราญกายเต็มที่แล้วต่างหาก ใจของเขาจึงเป็นอย่างที่เขาเรียกว่า "สุข." แม้คนพวกนี้จะพูดว่า "ความสำราญใจ! ความสำราญใจ!!" อยู่บ้าง ก็เป็นเพียงการหลงดูเอาความสำราญฝ่ายกายขึ้นมาแทนเท่านั้น. จะสำราญใจได้อย่างไร ในเมื่อใจถูกทำให้พองขึ้น ยุบลงอยู่เสมอ. ความพองขึ้นหรือยุบลงก็ตาม ย่อมเป็นสิ่งทรมานใจให้เหน็ดเหนื่อยเท่ากัน เพียงแต่เป็นรูปร่างที่ต่างกันเท่านั้น. ลาภยศ สรรเสริญ และความเพลิดเพลิน ทำ

ให้พองเบ่ง. เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกสบประมาท และหาความเพลินมิได้ ทำให้ยุบเหี่ยว. แต่ทั้งสองอย่างทำความหวั่นไหวโยกโคลงให้เท่ากันอย่างเด็ดขาด. เมื่อเขาได้สมใจอยาก เขาก็ได้ความหวั่นไหว, เมื่อไม่ได้ ก็ได้ความหวั่นไหว. เมื่อมืดมนหนักเข้าก็แน่ใจลงเสียว่า ความอร่อย หรือขณะที่อร่อยนั่นแหละเป็น "พระนิพพาน" ของชีวิต แต่เมื่อคิดดู เราพอจะเห็นได้ว่า นั่นยังไม่ได้ถอยห่างออกมาจากกองทุกข์แม้แต่นิดเดียว. มันเป็นเพียงความสำคัญผิดเท่านั้น, และเป็นความสำคัญผิด ที่จะมัดตรึงตัวเอง ให้ติดจมอยู่กับบ่อโคลนนั่นตลอดเวลา.

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะเห็นได้สืบไปว่า การสำราญทางฝ่ายโลก หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฝ่ายกายหรือวัตถุนั้นคืออะไร และเมื่อได้หมกมุ่นมัวแต่แสวงอาหารให้กายท่าเดียวแล้วจะเป็นอย่างไร หรืออีกอย่างหนึ่งว่า ถ้ารู้จักความสุขเฉพาะในด้านนี้ด้านเดียวแล้ว ก็จะรู้จักโลกเพียงซีกเดียวอย่างไร. และยิ่งกว่านั้น คนที่รู้จักโลกเพียงซีกหนึ่งเช่นนี้ หาอาจทำอารมณ์เหล่านี้ให้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือความเพลินแก่เขาได้ เช่นเดียวกับผู้ที่เข้าใจ

โลกดีทั้งสองซีกไม่, เพราะต้องตกเป็นทาสของความมัวเมาหรือไม่สร่าง บูชามันให้เป็นสิ่งสูงสุดกว่าสิ่งใดอยู่เสมอ.

ส่วนผู้ที่รู้จักโลกดีแล้วนั้น ย่อมบูชาความสำราญทางธรรม หรือ **ฝ่ายใจอันแท้จริง** เป็นส่วนสำคัญ. และถือเอาส่วนกายหรือวัตถุ เป็นเพียงเครื่องอำนวย ความสะดวกในฐานเป็นคนใช้ สำหรับรับใช้ ในการแสวงหาความสำราญทางฝ่ายจิตเท่านั้น. พวกนี้จึงมีอุดมคติว่า **"กายอยู่ในใจ"** คือแล้วแต่ใจ กายเป็นของนิดเดียว, และอาศัยใจซึ่งมีอำนาจเด็ดขาด และคุณภาพสูงสุดอยู่ทุก ๆ ประการและทุก ๆ เวลา. **"แสวงหาอาหารให้ดวงใจดีกว่า!"**

ความเจริญงอกงามของดวงใจนั้น ยังไปได้ไกลอีกมากมายนัก คือว่าจะถึงนิพพานเมื่อไร นั่นแหละจึงจะหมดขีดของทางไป แล้วมีอุดมสันติสุขอยู่ตลอดอนันตกาล. ส่วนความเจริญทางกายนั้น ไม่มีทางไปอีกต่อไป สูงสุดอยู่ได้เพียงแค่รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ทางใจบางอย่าง เช่นยศศักดิ์เท่านั้น. แต่ไม่มีใครเคยทำให้เกิดความอิ่มความพอใจในเรื่องนี้เลย แม้ในอดีต, ในปัจจุบันและอนาคต. เพราะว่าการแสวงหาทางฝ่ายนี้ ต้องการ

"ความไม่รู้จักพอ" นั่นเอง เป็นเชื้อเพลิงอันสำคัญแห่งความสำราญ. ถ้าพอเสียเมื่อใด ก็หมดสนุก! ใครจะขวนขวายอย่างไร ก็ไม่อาจได้ผลสูงไปกว่า "การสยบซบซึมอยู่ ท่ามกลางกองเพลิง แห่งการถูกปลูกเร้า ของตัณหา" ซึ่งเมื่อใดม่อยหรี่ลง ก็จะต้องหาเชื้อเพลิงเพิ่มให้ใหม่อีก และไม่มีเวลาพอ เช่นเดียวกับไฟธรรมดากับเชื้อเพลิงธรรมดาเหมือนกัน. เพราะฉะนั้น การแสวงหาอาหารทางฝ่ายใจ เพื่อดวงใจ จึงเป็นสิ่งที่มีค่าน่าทำกว่า, เป็นศิลปะกว่า, เป็นอุดมคติที่สูงกว่า, ทำยากหรือน่าสรรเสริญกว่า, หอมหวนกว่า เยือกเย็นกว่า ฯลฯ โดยทุก ๆ ปริยาย.

การแสวงความสำราญทางฝ่ายกาย เป็นต้นเหตุแห่งสงคราม. การแสวงความสำราญทางฝ่ายจิต เป็นต้นเหตุแห่งสันติภาพ. ถ้าโลกยังบูชาลัทธิวัตถุนิยม มัวแสวงแต่ความสำราญทางกายอย่างเดียวอยู่เพียงใด ก็ไม่มีหวังในสันติภาพ แม้จะเปิดสภาสันนิบาตชาติขึ้นอีกสัก ๑๐ สันนิบาตก็ตาม. นักวัตถุนิยม เห็นกายเป็นใหญ่ ย่อมเสียสละได้ทุกอย่าง เพื่อให้กายหรือโลกของตนอิ่มหมีพีมัน. ส่วนนักจิตนิยม เห็นแก่จิตเป็นใหญ่

ย่อมเสียสละได้ทุกอย่างเหมือนกัน เพื่อแลกเอาความสงบเยือกเย็นของจิต ผู้แสวงความสำราญทางกายนั้น การแสวงของเขาจำเป็นอยู่เอง ที่จะต้องกระทบกับผู้อื่น เพราะความสำราญกายนี้เป็นของเนื่องด้วยผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่แวดล้อมอยู่โดยรอบ. เมื่อความเห็นแก่ตัวมีอยู่ก็ต้องมีการกระทบกันเป็นธรรมดา. การสงครามก็คือการปะทะของคนหลายคน ที่ต่างฝ่ายต่างมีความเห็นแก่ตัว เพื่อความสำราญทางกายนั่นเอง. สงครามโลกซึ่งเป็นเพียงความเห็นแก่ตัวของคนหลายชาติรวมกัน ก็ไม่ต่างอะไรกันอีก. **ส่วนการแสวงหาความสุขทางฝ่ายจิตนั้น จะไม่กระทบกระทั่งใครเลยแม้แต่น้อย, เพราะเหตุว่า มีอะไร ๆ ให้แสวงอยู่ในตนผู้เดียวเสร็จ ไม่ต้องเนื่องด้วยผู้อื่น การสงครามไม่สามารถเกิดจากผู้แสวงสุขทางจิต! เช่นเดียวกับไฟไม่สามารถเกิดจากความเย็น.**

การแสวงอาหารทางกาย ง่ายหรือตื้น และเป็นต้นเหตุแห่งสงคราม การแสวงหาอาหารของดวงใจ ยากและลึกและเป็นต้นเหตุของสันติภาพ ดังกล่าวมาแล้ว. แต่มนุษย์ในโลกนี้ส่วนมาก ปล่อยตนไปตามสัญชาตญาณ หรือ

ธรรมดาฝ่ายต่ำมากเกินไป จึงเท่าที่เราเห็นจึงมีแต่ผู้ถือลัทธิวัตถุนิยม ยิ่งนานเข้าเท่าใด วิธีการแสวงหาอาหารของดวงใจ ก็ยิ่งลบเลือนหายไปจากความทรงจำ และความเอาใจใส่ของมนุษย์มากขึ้นเพียงนั้น. ในที่สุดก็ไม่มีอะไรเหลืออยู่ในมันสมองของมนุษย์ นอกจากความเห็นแก่ตัว. และนั่นคือสมัยที่ไฟประลัยกัลป์จะล้างโลก.

ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวว่าผู้แสวงทางสุขใจ มีอยู่เพียงกี่คนก็ตามก็เป็นเหมือนลูกตุ้มที่ถ่วงโลกไว้ มิให้หมุนไปถึงยุคไฟประลัยกัลป์เร็วเกินไปเพียงนั้น.

"เรายอมรับว่าเป็นลูกตุ้มจริง แต่ว่าเป็นลูกตุ้มที่ถ่วงมิให้พวกท่านวิ่งเข้าไปสู่กองไฟเร็วเกินไป ถ้าพวกข้าพเจ้าจะพลอยเป็นอย่างท่านไปด้วย เชื่อแน่ว่าโลกคงจะแตกดับเร็วกว่าที่พวกข้าพเจ้า จะแยกเป็นอยู่เช่นนี้" —นี่เป็นคำซึ่งพวกแสวงสุขทางฝ่ายจิต ควรจะพูดได้ โดยชอบธรรม !

พระพุทธองค์ทรงเป็นนายกแห่งสมาคม ผู้แสวงสุขทางใจ. เพียงพระองค์เดียวและสมัยเดียว ก็ชื่อว่าเป็น โลกนาถ–ที่พึ่งของโลก หลายสมัย. เพราะว่าอิทธิพลแห่ง

ธรรมที่พระองค์ทรงเปิดเผยขึ้นนั้น ได้ถ่วงให้โลกที่กำลังหมุนไปหาความแตกดับ หมุนไปช้าเข้ามากกว่ามากนัก. เมื่อหมุนไปช้าเช่นนี้คนทั้งโลก แม้ที่สุดแต่ที่คนไม่เคยได้ยินชื่อของพระองค์ ก็พลอยมีส่วนได้รับความสุขด้วย. แต่เมื่อโลกละทิ้งการแสวงอาหารทางใจ มารับเอาอาหารทางกายมากขึ้นเช่นนี้ พระพุทธองค์ก็ช่วยไม่ได้ เพราะโลกเป็นฝ่ายที่ทิ้งพระพุทธองค์

พุทธบริษัททุกคน ยังภักดีต่อการแสวงหาความสุขทางใจกันอยู่ นับว่าตระกูลของพระองค์ยังไม่ขาดทายาทเสียทีเดียว และยังจะเป็นเหมือนลูกตุ้มน้อย ๆ ที่เหลืออยู่เพื่อตัวมันเอง และโลกด้วย, ทั้งขณะที่พวกอื่นเขาอาจกำลังเกลียดพวกนี้อยู่.

พุทธบริษัทคงต้องถือว่า กายอยู่ในใจ อาหารทางใจสำคัญกว่าอาหารทางกาย และยังคงต้องภักดีต่อลัทธิแสวงสุขทางใจอยู่เสมอ. การเป็นพุทธบริษัทแต่ปากนั้นไม่ทำให้เป็นพุทธบริษัทได้เลย. พุทธบริษัทที่แท้จะเป็นนักนิยมวัตถุ หรือถือลัทธิหลงชาติไปไม่ได้. พุทธบริษัทที่ขวาง ๆ รี ๆ นั้น ยิ่งจะร้ายไปกว่าผู้ที่มิได้เป็น พุทธ บริษัท.

เมื่อเกิด "มิคสัญญี," พุทธบริษัทที่แท้จริงเท่านั้น ที่จะเป็นผู้เหลืออยู่ แม้นี้ก็เป็นอานิสงส์แห่งการนิยมอาหารของดวงใจ.

เมื่อได้พร่ำกล่าวถึงความดีของ อาหารทางดวงใจมามากแล้ว กระทั่งในแง่การเมือง เป็นที่สุดจึงต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงลักษณะของอาหารทางใจโดยตรงบ้าง, ให้ควรกัน.

คำสองคำซึ่งใคร ๆ ก็เคยได้ยินมีอยู่ว่า โลก กะ ธรรม โลก กับ ธรรมจะเป็นอันเดียวกันไม่ได้. โดยที่โลกเป็นฝ่ายนิยมวัตถุ, ธรรมเป็นฝ่ายนิยม "ความเป็นอิสระเหนือวัตถุ." และ **ความเป็นอิสระเหนือวัตถุนี้เองคืออาหารของดวงใจ.** กายต้องการอาหารทางฝ่ายโลก. ใจต้องการอาหารฝ่ายธรรม. ผู้ที่เห็นว่าใจเป็นใหญ่ จนถึงกับเป็นที่อิงอาศัยของกาย ย่อมแสวงหาอาหารให้กาย เพียงเพื่อสักว่าให้มันเป็นอยู่ได้ (ยาปนมัตต์) เท่านั้น. นอกนั้นใช้แสวงเพื่อใจอย่างเดียว.

อันความเป็นอิสระเหนือวัตถุนั้นเห็นได้ยาก ตรงที่ตามธรรมดาก็ไม่มีใครนึกว่า ตนได้ตกเป็นทาสของวัตถุแต่อย่างใด. ใคร ๆ ก็กำลังหาวัตถุมากินมาใช้ มาประดับ

เกียรติยศของตน และบำเรอคนที่ตนรัก ทำให้เห็นไปว่า นั่นเป็นนาย มีอิสระเหนือวัตถุพอแล้ว เช่นมีเงินจะใช้มันเมื่อไรก็ได้ ส่วนความหม่นหมองใจที่เกิดขึ้นมากมายหลายประการ หามีใครคิดไม่ว่านั่นเป็นอิทธิพลของวัตถุ ที่มันครอบงำย่ำยีเล่นตามพอใจของมัน. ดวงใจได้เสียความสงบเย็นที่ควรจะได้ไปเสียหมด ก็เพราะความโง่เง่าของตัวเอง. ที่ไปหลงบูชาวัตถุ จนกลายเป็นของมีพิษสงขึ้นมา ดวงใจที่แท้จริง ก็ไม่อาจพักตัวเจริญงอกงามขึ้นมาเพราะขาดการบำรุงด้วยอาหาร โดยที่เจ้าของไม่เคยคิดว่า มันต้องการอาหารเป็นพิเศษยิ่งกว่ากาย. สัญชาตญาณทั้งหลายชวนกันขึ้นนั่งบัลลังก์ บัญชาการเต็มที่ ออกคำสั่งทับถมดวงใจที่แท้จริง หรือธรรมชาติฝ่ายสูง ที่เป็นชั้นปรมัตถธรรม จนไม่ปรากฏ. สาละวนแต่แสวงหาอาหารตามอำนาจฝ่ายต่ำ หรือที่เรียกในที่นี้ว่า กาย (โวหารธรรม), เมื่อใจขาดอาหารแม้แต่ที่เป็นเบื้องต้นเสียเช่นนี้แล้ว, ก็ไม่งอกงามพอที่จะแจ่มใสส่องแสงให้ผู้นั้นมองเห็น และถืออุดมคติแห่งความสุขใจได้, ชีวิตเป็นของมืดมน ต้องร้องไห้ทั้งที่ไม่รู้เห็นว่าเมื่อะไรมาทำเอา.

เมื่อเด็ก ๆ ที่เกิดมาในโลก ไม่อาจสำนึกในปริยายนี้ด้วยตนเองเช่นนี้แล้ว การศึกษาธรรมที่จะช่วยได้ในเบื้องต้น การศึกษาธรรมทางฝ่ายหลักวิชา จึงเป็นอาหารของดวงใจในชั้นแรก, และชั้นกลางก็คือการย่อยหลักวิชานั้น ๆ ออกด้วยมันสมองของตนเอง, ได้ความรู้ความแจ่มแจ้งความโปร่งใจเยือกเย็นอะไรมา นั่นเป็นอาหารชั้นปลาย, ส่งเสริมกันสืบไปให้เจริญจนสามารถทำพระนิพพานให้ปรากฏ, จึงจะนับว่าถึงที่สุด.

ปริยัติธรรม หรือธรรมในส่วนหลักวิชานั้น ช่วยได้โดยเป็นเครื่องสะกิดใจให้รู้สึกในเบื้องต้นว่า เรามีกายสองซีก คือซีกรูปกายและธรรมกาย. รูปกายเจริญได้เองด้วยการมีบิดามารดาเป็นคนแดนเกิด เติบโตขึ้นด้วยข้าวปลาอาหาร ส่วนธรรมกายนั้น มีกายวาจาใจที่สุจริตผ่องใสเป็นที่ตั้งที่ปรากฏ, มีผลของความสุจริตเป็นอาหารที่จะบำรุงให้เติบโตสืบไป และทำให้เรารู้สึกสืบไปเป็นลำดับว่า ถ้าบำรุงแต่รูปกายอย่างเดียว มันก็จะอ้วนดีแต่ซีกเดียว อีกซีกหนึ่งซึ่งเป็นซีกในจะเหี่ยวแห้งอยู่ ผลที่ได้ก็คือร่างกายที่สมบูรณ์ แต่ใจเต็มไปด้วยความหม่นหมอง. เมื่อยังเด็ก

ความหม่นหมองมิปรากฏนัก ก็เพราะยังเป็นผู้ที่ผู้อื่นเลี้ยงดูให้ และกายก็ยังมิได้ขยายตัวเต็มที่ จนสามารถทำความรู้สึกได้สุดขีดทุก ๆ อินทรีย์ (คือเต็มที่ทั้งทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ). ครั้นเมื่อกายเจริญเต็มที่เข้า ความหม่นหมองก็เกิดมากขึ้น เพราะยิ่งขาดดุลยภาพ (ของความที่รูปกายและกายธรรม จะต้องมีความเจริญคู่เคียงสม่ำเสมอกันไป จึงความหม่นหมองจะไม่อาจเกิด), นั้นเอง. สรุปความว่า ปริยัติธรรม ช่วยให้เราทราบว่า เราจะต้องประพฤติธรรมเช่นนั้นเช่นนี้เพื่อธรรมกายของเรา มิฉะนั้นเราตายด้านไปซีกหนึ่ง, เมื่อเรารู้ปริยัติธรรมพอสมควรแล้ว, เราก็ได้ **อาหารของดวงใจ ในส่วนหลักวิชา**, และเป็นภาคพื้นของการปฏิบัติ. สัมมาทิฏฐิหรือรุ่งอรุณ ได้ปรากฏแก่เราแล้วเป็นแรกเริ่ม.

<u>ปฏิบัติธรรม</u> หรือธรรมคือตัวการปฏิบัตินั้น เป็นการทรมานอินทรีย์ (Sense) เพื่อเอาชนะอินทรีย์, ชนะได้เท่าใด ความเยือกเย็นพร้อมทั้งความรู้แจ้ง ก็เกิดขึ้นเท่านั้น. ความเยือกเย็นเกิดจากความที่อินทรีย์ สงบราบลง. ความเห็นแจ้งความจริงในตัวเอง ปรากฏ เพราะไม่ถูกม่านแห่งความกลัดกลุ้มของอินทรีย์ปิดบังไว้เช่นแต่ก่อน. วิธีเอาชนะ

อินทรีย์ตามหลักแห่งพุทธศาสนาได้แก่การบังคับตัวเอง ให้งดเว้นจากสิ่งชั่ว, บังคับตัวเองให้ทำแต่สิ่งที่ดีเข้าแทน. และต่อจากนั้น พยายามหาวิธีชำระจิตให้เป็นอิสระจากความหม่นหมองทั้งที่เปิดเผยให้เห็นได้ง่าย ๆ และที่นอนนิ่งเงียบๆ อยู่ในสันดานอันเป็นเหมือนเชื้อที่ก่อเกิดของอย่างแรก หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่การบังคับกายและวาจาให้อยู่ในอำนาจ เรียกว่า **ศีล**, บังคับจิตให้อยู่ในอำนาจ เรียกว่า **สมาธิ**, และใช้จิตที่อยู่ในอำนาจแล้ว คิดค้นหาความจริงที่ยากที่สุดจนปรากฏแจ่มแจ้งเรียกว่า **ปัญญา**. การบังคับหรือควบคุมอินทรีย์เช่นนี้ ทำให้ดวงใจได้รับความสะบักสะบอมน้อยลง, วัตถุหรืออารมณ์ทั้งหลาย มีพิษสงน้อยเข้าหรือหมดไป เพราะค่าที่เราสามารถบังคับตัวเองไว้ ในภาวะที่จะไม่หลงใหลไปตามทั้งใน **ทางชอบ** และ **ทางชัง** เมื่อใจเราได้รับความพักผ่อนอย่างผาสุก เนื่องจากการบังคับอินทรีย์ ของเราเช่นนี้แล้ว, เราก็ได้ **อาหารของดวงใจในส่วนการปฏิบัติ**, อันจะเป็นอุปกรณ์ให้ได้อาหารขั้นสูงสุด สืบไป.

<u>ปฏิเวธธรรม</u> หรือธรรมในส่วนการรู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งที่เคยหลงใหล ไม่รู้เท่าทันมาก่อน, เป็นความรู้ชนิด

ที่จะตัดรากความหม่นหมองของดวงใจเสีย โดยประการทั้งปวง เช่นความสงสัย ความเข้าใจผิด, หลงรัก หลงชัง ฟุ้งซ่าน ฯลฯ เสียแล้ว ทำความแจ่มแจ้งใจ โปร่งใจ เยือกเย็นใจให้เกิดขึ้นแทน, นี่เป็นผลที่ปรากฏแก่ใจสมจริงตามที่รู้ทางหลักวิชาโดยปริยัติ ซึ่งเป็นเพียง "**การรู้อย่างคาดคะเนด้วยเหตุผลล่วงหน้าไปก่อน**" การแทงตลอดนี้ หมายถึงการแทงตลอดม่านอวิชา คือความโง่หลงซึ่งเป็นของเฉพาะตัวอย่างยิ่ง. น่าอัศจรรย์มาก ที่คนบ้าคลั่งอาจรักษาโรคของตนเองด้วยการฟังวิธีรักษามาจากผู้อื่น แล้วรักษาตัวเองพิจารณาตัวเองไปเรื่อย ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป จนหายในที่สุด ! ช่างไม้หรือนักยันตรกรรมที่ติดขัดในปัญหาขัดข้องบางอย่างในหน้าที่การงานของตน อาจผ่านปัญหานั้น ๆ ไปได้ โดยการพยายามคิดค้นหาเอาเอง, หรือถามท่านผู้รู้แล้วมาแก้ไขไปเอง เมื่อพบเงื่อนถูกผ่านไปได้ ก็ได้รับความสุขใจ. ผู้ที่รู้ว่าตนกำลังติดขัดในปัญหาชีวิต (คือความที่ชีวิตถูกกดถ่วงด้วยความหม่นหมองอยู่เสมอ ตั้งแต่ชนิดหยาบที่สุด จนถึงที่ละเอียดที่สุด) ก็ฉันนั้น. คือเมื่อได้คิดค้นไปเองบ้าง ได้ถามท่านผู้รู้มาคิดค้นไปบ้าง จนได้

รับความแจ่มแจ้งเบาโปร่ง ปรากฏกับใจเอง ก็เป็นสุข. นักศิลปินที่แท้ เขาหาความสุขจากความพอใจตัวเอง ในการที่ทำสิ่งที่ยาก ๆ ได้สำเร็จ มิใช่เพราะพอใจในเงินหรือรางวัลที่จะได้รับ ซึ่งเป็นวิสัยของนักการค้า. ในที่นี้จะเห็นได้ว่า ความสุขที่เกิดจากความพอใจ หรือความรู้แจ้งนั้นเป็นอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งนักการค้าหรือผู้นิยมวัตถุ จะเห็นเป็นความสุขไปไม่ได้เลย. ผลอันนี้คือ **อาหารของดวงใจ** ใน**ส่วนปฏิเวธ** ซึ่งเมื่อแทงตลอดถึงที่สุด ไม่มีอะไรเหลือจริงก็คือการพบกันเข้ากับนิพพาน. และการแทงตลอดที่ถึงขีดระยะหนึ่ง ๆ ข้างต้น ๆ นั้น คือมรรคผลชั่วระยะหนึ่ง ๆ ข้างต้น ๆ นั้น คือมรรคผลขั้นหนึ่ง ๆ ตามหลักที่ท่านกำหนดไว้ ๑

เมื่อได้อาหารทางใจเป็นลำดับมา จนบรรลุถึงนิพ-พาน[๒] เช่นนั้นแล้ว ต่อจากนั้นก็เป็น**ใจที่มีรสของพระนิพพานเป็นอาหาร.** ศานติเป็นรสของพระนิพพาน! และใจมีศานตินั้นเป็นอาหาร!! ศานติในที่นี้ หมายถึงความเยือกเย็นของพระนิพพาน หรือสภาพอันหนึ่ง ซึ่งเป็นสภาพแห่ง

---

๒. นิพพานมีสองอย่าง ข้าพเจ้าได้อธิบายไว้ละเอียดแล้ว ในเรื่องปฏิบัติธรรมเหมือนกัน. และในที่นี้หมายเอานิพพานอย่างแรก คือสอุปาทิเสสนิพพาน.

ความว่างโปร่ง เป็นอิสระเหนือสิ่งทั้งหลาย, –เหนือรูปธรรม –เหนือกฎแห่งรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมด, –และเป็นสิ่งที่ใครจะบัญญัติกฎเกณฑ์อะไรให้ไม่ได้เลย.

เมื่อเราอาบน้ำ เราได้รับความเย็นของน้ำหรือเพราะน้ำ, เมื่อใจถึงพระนิพพาน มันย่อมเยือกเย็นเพราะความเย็นของพระนิพพานนั่นเอง. ความเยือกเย็นอันนี้ เป็นยอดอาหารชั้นพิเศษของดวงใจ. ก็ความหม่นหมองต่าง ๆ ของดวงใจนั้น ถูกสลัดทิ้งเสียได้หมดแล้ว ตั้งแต่ได้รับอาหารชั้นปฏิเวธชั้นสูง, มาบัดนี้ได้รับความเยือกเย็นของพระนิพพานเข้าอีก จึงเป็นการยากที่จะกล่าวให้เป็นที่เข้าใจกันอย่างทั่วไปว่า รสชาติอันนี้ในขณะนี้จะเป็นอย่าง ท่านจึงกล่าวว่า **เป็นสิ่งที่แม้อยากจะพูดให้ฟัง ก็ไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไร** (Subjective). อย่าว่าแต่รสชาติของพระนิพพานเลย แม้เพียงแต่รสของวิเวก หรือสมาธิชั้นต้น ๆ ก็เป็นของยากที่จะอธิบายว่ามีรสเป็นอย่างไรเสียแล้ว เพราะเป็นรสที่ต้องจัดเป็นรสแปลกใหม่อีกรสหนึ่ง จากบรรดารสที่คนธรรมดาเราเคยรู้รสอันมาในวงแห่งโลกิยารมณ์ ความจริง

๑. ข้าพเจ้าเคยอธิบายไว้แล้ว ในเรื่อง การปฏิบัติธรรม.

ตามธรรมดาสิ่งที่เรียกกันว่ารสนั้น เป็นของอธิบายยากมาก บางอย่างไม่มีทางจะเทียบเคียงเสียเลย เช่น นาย ก. ไม่เคยกินของหวานเลย. นาย ข. ก็ไม่อาจที่จะอธิบายให้นาย ก. ทราบได้ว่า รสหวานนั้นเป็นอย่างไร จะว่าตรงกันข้ามกับขม กับเค็ม กับเปรี้ยว หรืออะไรทุกอย่าง นาย ก. ก็ไม่อาจทายได้ว่า รสหวานนั้นเป็นอย่างไร. แม้นาย ข. จะคิดค้นหาคำใดมาพูดก็ไม่ได้ คงได้แต่ว่าหวาน ๆ อยู่อย่างเดิมนั้นเอง. นี่คือความเป็นปัจจัตตัง และความเป็นของอธิบายให้ชัดไม่ได้, ของรส ส่วนรสของพระนิพพานก็ทำนองเดียวกัน เป็นของยากยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีกหลายเท่านัก แม้ในทางที่จะให้เปรียบเทียบหรือคาดคะเน. ก็เมื่อนาย ก. ไม่ควรจะดื้อ เถียงนาย ข ว่า รสหวานไม่มีในโลก, และทางที่ดีที่สุด นาย ก. ควรใช้ความพยายามจนหาน้ำตาลมาชิมดูได้ด้วยตน ก็จะรู้ว่าหวานเป็นอย่างไร ฉันใด ผู้ที่ยังไม่ถึงนิพพานก็ไม่ควรปฏิเสธรสของพระนิพพาน แต่ควรตะเกียกตะกาย จนได้ชิมรสของนิพพานด้วยตนเอง ฉันนั้น

ก่อนแต่จะจบเรื่องนี้ อยากจะเล่านิทานฟังกันเล่นสักหน่อยหนึ่ง. เต่าตัวหนึ่งเป็นสหายกับปลาตัวหนึ่ง วันหนึ่ง

ได้พบกัน ปลาถามว่า "สหายเอ๋ย, ท่านไปเสียที่ไหนเสียเป็นนาน?"

'ไปเที่ยวบนบก มา" เต่าตอบ.

"บกเป็นอย่างไร ? ปลาถาม.

"อ๋อ บกงดงามมาก, มีอะไรสวย ๆ แปลก ๆ ลมพัดเย็นสบาย มีอาหารดีเยอะ มีเสียงแปลก ๆ ซึ่งเราไม่เคยได้ยินในที่นี้เลย"

"ฉันไม่เข้าใจเลยสหายเอ๋ย บกนั้นอ่อนละมุน ให้ศีรษะของเราแหวกว่ายไปได้สะดวกเช่นนี้หรือ ?"

"ไม่ใช่"

"บกไหลเอื่อยไปได้ตามร่อง เช่นนี้หรือ ?"

"ไม่ใช่"

'บกเย็นชุ่ม ซึมซาบ เอิบอาบ เช่นนี้หรือ ?

"ไม่ใช่"

"บกเป็นระลอก ริ้วๆ เมื่อถูกลมพัดหรือ ?"

"ไม่ใช่"

แม้ปลาจะตั้งคำถามมาอย่างไร คำตอบก็มีแต่ "ไม่ใช่" ทั้งนั้น ในที่สุดปลาก็หมดศรัทธา ประณามเต่าว่า

สหายเอ๋ย ! ท่านโกหกเสียแล้ว เอาสิ่งที่ไม่มีจริงเป็นจริงมากล่าว" แต่เต่าก็ไม่รู้ที่จะตอบสหายของตนอย่างไรดี ในที่สุดก็ได้แต่ค่อยคลานกลับขึ้นบกอีก เต่าได้เที่ยวไปบนบกอีกใหม่

บนบกซึ่งสหายของเขาไม่เคยนึก **ไม่ยอมเชื่อว่ามี !** เต่าได้เที่ยวไปวันแล้ววันเล่า ๆ บนบกซึ่งสหายของเขา **หาว่าเขาโกหก ! !**

นิทานเรื่องนี้ จะอาจเป็นเครื่องรับรองความเป็นปัจจัตตัง และการพูดบรรยายไม่ได้ ของศานติ–อาหารของดวงใจชั้นพิเศษชั้นยอดสุด ได้บ้างกระมัง น้ำกับบกต่อติดกันอยู่ห่างกันเพียงชั่วเส้นริมน้ำเส้นเล็ก ๆ ที่ริมสระเท่านั้น แต่ปลาก็ไม่อาจรู้ หรือแม้แต่คาดคะเนว่า บกเป็นอย่างไรได้เลย พระพุทธองค์ตรัสว่า โลกคือ โอกะ หรือ โอฆะ (แปลว่าน้ำทั้งสองศัพท์) สัตว์โลกก็คือผู้ที่จมอยู่ในโลกหรือน้ำนั่นเอง พระนิพพานเป็นฝั่งเกาะที่รอดพ้น แต่น้อยคนนักที่จะว่ายออกไปถึงเกาะ ดุจพวกนกที่ติดบ่วงแล้วน้อยตัวนักที่จะหลุดไปได้ไม่ต้องตกเป็นเหยื่อของนายพราน ฉันใด ก็ฉันนั้น.

ผู้ที่ตกโลกหรือจมโลก ก็คือผู้ที่รู้จักแต่โลก หรือกามคุณ ซึ่งเรียกในที่นี้ว่า อาหารทางฝ่ายกาย หรือโลกิยะนั่นเอง เมื่อรู้จักแต่อย่างเดียวก็ไม่ (หรือมักจะไม่) เชื่อว่า บก หรือโลกุตตระมีอยู่ ณ ที่ใดอีก เช่นเดียวกับปลา ก็บัดนี้ การที่จะเดินทางไปสู่บกนั้น ผู้เดินต้องกิน "อาหารของดวงใจ" ดังที่กล่าวมาแล้ว การที่ไม่ค่อยมีใครสนใจในเรื่องอาหารของดวงใจ ก็เพราะ **ไม่เคยคิดที่จะเดินทางไปสู่ "บก" นั่นเอง!**

อาหารของดวงใจมีหลายขั้นนัก เพราะฉะนั้น ย่อมจะมีผู้แสวงและเสพได้ในขั้นต่าง ๆ บางขั้นเป็นธรรมดา เรารู้ในข้อนี้ได้ ก็โดยที่จะเห็นได้ว่า คนบางคนหาได้ตกโลกเต็มที่เหมือนกับบางคนไม่ เช่นเดียวกันถ้าเราจะมองดูภาพสมมติสักภาพหนึ่ง เป็นภาพแห่งริมฝั่งทะเล เราเห็นคนบางพวกตกน้ำจมมิดอยู่ บางพวกชูศีรษะร่อนขึ้นเหนือน้ำได้ มองดูรอบ ๆ สังเกตหาฝั่งบกอยู่ บางพวกมองเห็นฝั่งแล้ว บางพวกกำลังว่ายมุ่งเข้าฝั่ง บางพวกใกล้ฝั่งเข้ามามากแล้ว บางพวกถึงที่ตีนยืนถึง เดินตะคุ่ม ๆ เข้ามาแล้ว บางพวกเดินท่องเพียงแค่เข่าเข้ามาแล้ว บางพวกนั่งพักอย่างสบาย

หรือเที่ยวไปอย่างอิสระบนบก ! เราจะเป็นพวกไหน ย่อมไม่มีใครรู้ได้เท่าตัวเราเอง ! ! เป็นของน่าคิด

◎ ◎ ◎

ที่สุดนี้เราหวังว่า ตลอดเวลาที่มนุษย์ยังคงได้รับรสของพระพุทธวจนะอยู่เพียงใด คงจะมีสักพวกหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพวกบริโภคอาหารของฝ่ายกายอย่างสมบูรณ์อยู่แล้ว ซึ่งจะเกิดความรู้สึกอึดอัด ในความซ้ำซาก และหมด "ทางไปในฝ่ายสูง" ของโลกิยาหาร หรือลัทธิวัตถุนิยม (Materialism) แล้วเกิดความสนใจในคุณภาพอันสูงสุด ของโลกุตตราหารหยิบเอาลัทธิมโนนิยม (Spritualism) ขึ้นมาพิจารณาดูบ้าง ด้วยกิริยาอันเคารพและแยบคาย เพราะยังมีทางไปอีกสูงมาก.

ในนามแห่งพุทธทาส ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดี ที่จะรู้จักท่าน. และขอแสดงความนับถืออย่างสูงต่อท่าน ล่วงหน้า.

พุทธทาส ภิกขุ

๑๙ กันย์ ๐๘

ส. ๑๒